

Kaedah Penentuan Ukuran Kualiti Hidup: Satu Sorotan Literatur

MOHAMAD BAZLI BIN MD RADZI

Akademi Pengajian Islam Kontemporari UiTM Cawangan Sarawak, Malaysia

Email: mdbazli@uitm.edu.my

MOHAMAD AZAHAR BIN JANTAN

Jabatan Pengajian Am, Politeknik Kuching Sarawak, Malaysia

Email: m.azahar@poliku.edu.my

Abstrak

Menurut Wan Maznah et. al (2016) penggunaan istilah kualiti hidup dan kesejahteraan hidup kerap kali digunakan secara bersilih ganti dalam membahaskan berkenaan isu kualiti atau kesejahteraan hidup. Manakala Giambona et. al (2014), beliau menggunakan empat perkara utama bagi mengukur tahap kesejahteraan hidup iaitu berdasarkan aspek kewangan, pemilikan rumah, barangan, kesihatan serta persekitaran. Garis panduan yang dinyatakan adalah merujuk kepada keperluan asas yang diperlukan dalam kehidupan seharian individu. Tanpa keperluan asas sebagaimana yang dinyatakan, akan menyebabkan seseorang individu sukar untuk menjalani kehidupan seharian. Justeru itu, bagi mengukur kualiti hidup seseorang, terdapat beberapa pendekatan yang boleh digunakan. Antaranya ialah berdasarkan konsep Islam dan berdasarkan kepada konsep Konvensional.

Kata Kunci: kualiti hidup

1. Pengenalan

Bagi menilai dan mengukur kualiti pembangunan asnaf fakir dan miskin, satu kaedah khusus hendaklah digunakan bagi menentukan tahap peningkatan atau pembangunan yang dicapai oleh asnaf akir dan miskin setelah menerima bantuan yang diberikan oleh institusi baitulmal. Terdapat beberapa sandaran kaedah bagi pengukuran kualiti hidup asnaf fakir dan miskin yang telah dikenalpasti. Terdapat dua pembahagian bagi pelaksanaan kaedah tersebut. Pertamanya adalah melalui ukuran berdasarkan prinsip Islam dan yang kedua ialah bersandarkan kepada teori konvensional.

2. KUALITI HIDUP BERDASARKAN ISLAM

Prinsip Islam

Di dalam Islam, mengandungi perkara yang dinamakan sebagai Maqasid Syariah iaitu tujuan atau matlamat pensyariaan apa yang telah ditetapkan oleh syarak. Menurut Nuruddin (2006) di dalam kitabnya yang bertajuk ilmu maqasid syariah membahagikan masalah kepada tiga bahagian:

1. Maqasid daruriyyat
2. Maqasid hajiyyat
3. Maqasid tahsiniyyat

1. Maqasid daruriyyat

Merupakan keperluan asasi yang tidak boleh tidak ianya merupakan suatu bentuk keperluan yang mesti dipenuhi bagi mencapai kemaslahatan di dunia dan juga di akhirat. Terdapat lima perkara yang tertakhluk di bawah daruriyyat ini iaitu menjaga agama, menjaga jiwa atau nyawa, menjaga akal, menjaga keturunan dan menjaga harta. Dalam konteks masalah atau keperluan asnaf fakir dan miskin, ianya boleh digambarkan dengan keperluan-keperluan asas seperti makanan dan minuman, pakaian dan tempat tinggal.

2. Maqasid Hajiyyat

Maqasid hajiyyat ialah satu bentuk keperluan bagi meluaskan kesempitan dan mengangkat kesusahan. Sebagai contoh ialah keringanan-keringanan atau rukhsah yang diberikan dalam mengamalkan ibadat. Sebagai perumpaan, sekiranya keperluan maqasid hajiyyat ini tidak ada ia masih boleh membuatkan seseorang itu untuk terus hidup, akan tetapi kesan

ketiadaan Maqasid Hajiyyat akan menyebabkan seseorang itu merasa sukar untuk menjalani sesuatu perkara. Jika diterjemahkan dalam keperluan asnaf fakir dan miskin, maqasid hajiyyat ini ialah keperluan seperti pengangkutan. Dengan adanya pengangkutan, ianya akan memudahkan urusan seharian seseorang. Akan tetapi jika tiada pengangkutan akan menyukarkan pergerakan dan urusan seharian sesuatu individu. Namun demikian, keperluan tersebut tidaklah sehingga menyebabkan seseorang itu tidak dapat meneruskan kehidupan sebagaimana keperluan daruriyyat.

3. Maqasid Tahsiniyyat

Peringkat masalah yang ketiga ini ialah bermaksud satu perkara yang perlu bagi mempermudah atau mencantikkan lagi sesuatu perkara. Sebagai contoh, seseorang yang mengenakan pakaian yang indah dan cantik dalam urusan seharian. Maqasid tahsiniyyat ini boleh diumpakan juga dalam konteks keperluan asnaf fakir dan miskin, iaitu diperingkat ini golongan asnaf fakir dan miskin sudah mempunyai kediaman yang selesa, makanan yang lebih baik dan mencukupi, dan kenderaan yang baik. Berdasarkan konsep maqasid syariah yang telah dijelaskan, bagi menilai serta mengukur tahap kualiti pembangunan asnaf fakir dan miskin berteraskan konsep Islam ialah melalui tahap-tahap keperluan masalah iaitu daruriyyah, hajiyyah dan juga tahsiniyyah. Ukuran dan penilaian yang dilaksanakan adalah bersifat subjektif.

3. KUALITI HIDUP BERDASARKAN KONVENSIONAL

Menurut Aceleanu (2012), antara elemen bagi mengukur kualiti hidup ialah pendapatan, pekerjaan, persekitaran tempat kerja yang merangkumi aspek berkaitan kepuasan. Aspek yang dinyatakan ialah menjurus kepada kebajikan sesuatu individu. Merujuk kepada Contanza et. al. (2007), elemen-lernen yang merujuk kepada kualiti hidup ialah keperluan asas, keselamatan, kasih sayang yang bersifat objektif yang dipenuhi. Menurut Wan Maznah et. al (2016), terdapat kajian-kajian lepas menggambarkan bahawa peningkatan kualiti hidup individu, isi rumah dan masyarakat berhubung kait dengan tahap pendidikan. Ini dibuktikan melalui isi rumah yang berpendidikan tinggi menunjukkan ekonomi yang lebih baik berbanding isi rumah yang tidak berpendidikan tinggi. Melalui pendidikan yang dimiliki, isi rumah tersebut cenderung untuk mendapatkan peluang pekerjaan yang lebih baik. Dengan adanya pekerjaan yang lebih baik secara tidak langsung mampu menjana pendapatan yang lebih baik bagi meningkatkan lagi kualiti hidup isi rumah. Ross dan Wiligen (1997) turut menyokong bahawa tahap pendidikan memainkan peranan yang penting dan mempengaruhi kualiti hidup individu. Masalah berkaitan dengan emosi seperti tekanan, kebimbangan, kelesuan, sakit dan mudah marah kurang dihadapi oleh individu yang berpendidikan tinggi. Disamping itu juga, individu yang tidak mempunyai pendidikan yang tinggi cenderung untuk mempunyai tahap keseronokan, harapan, kegembiraan, kecergasan dan tenaga di tahap yang rendah.

Terdapat beberapa kayu ukur yang digunakan dalam mengukur kualiti hidup sesebuah masyarakat. Antara kaedah yang boleh digunakan ialah:

1. Teori Maslow

2. Indeks Kualiti Hidup Malaysia

Abraham H, Maslow (1954), telah memperkenalkan satu teori yang dinamakan sebagai teori Maslow bagi mengukur kualiti seseorang individu. Di dalam teori tersebut, ianya mencakupi kepada keperluan bagi individu bagi memenuhi lima tahap atau hieraki keperluan dalam kehidupannya yang merangkumi keperluan asas, keperluan keselamatan, keperluan kasih sayang, keperluan penghargaan diri dan juga keperluan kesempurnaan diri. Berikut adalah rajah bagi menggambarkan 5 hieraki:

Teori Maslow

Menurut Nor Nazimi, Jaffary dan Aminudin (2017), teori yang telah dikemukakan oleh Maslow merupakan teori yang memenuhi keperluan fizikal dan emosi manusia. Tahap-tahap teori yang telah dikemukakan dan disusun atur oleh Maslow adalah bersesuaian dengan keperluan dan kehendak manusia. Menurut Maslow (1943), kelima-lima tahap yang dinyatakan hendaklah dilalui bagi mencapai tahap kesedaran sendiri. Sekiranya tahap-tahap yang dinyatakan tidak dapat dipenuhi, ia akan memberi kesan yang tidak baik terhadap diri dan juga kehidupan manusia. Keperluan tersebut hendaklah dipenuhi mengikut urutan yang ada supaya keperluan di tahap yang seterusnya dapat dipenuhi dan dicapai oleh manusia. Turutan yang telah digariskan mempunyai hubung kait dan berkesinambungan antara satu dengan yang lain. Sementara itu, menurut Islam, kesedaran sendiri ialah kesedaran diri manusia tentang hakikat diri dan tujuan hidup iaitu manusia yang telah kembali kepada fitrah dirinya dengan mengakui keesaan Allah swt sebagai pencipta. Manusia yang mempunyai kesedaran sendiri akan mampu mengembangkan potensi dirinya, terutamanya dalam pembangunan spiritual (Musliha Salma Mohd Radzi et al. 2010).

Lima tahap dalam Islam pula ialah bersandarkan kepada lima konsep maqasid syariah yang berperanan menjaga dan mengawal kemaslahatan kehidupan seorang Muslim (al-Syatibi 1997). Tahap pertama ialah menjaga dan memelihara agama yang menjadi tunggak kesejahteraan sejagat. Agama adalah keperluan fitrah kepada setiap individu kerana kehidupan beragama merupakan fitrah setiap manusia. Memelihara agama merupakan tujuan utama hukum Islam kerana agama merupakan pedoman dan panduan hidup manusia. Tanpa panduan dan pedoman agama, manusia akan bertindak secara sesuka hati tanpa batasan. Akidah, akhlak dan ibadah merupakan aspek yang menjaga hubungan manusia dengan Tuhan serta hubungan manusia sesama manusia. Tahap kedua ialah menjaga dan memelihara jiwa. Syariat Islam menuntut manusia agar memelihara dan mempertahankan hak hidup seperti makan, minum, mendapatkan tempat tinggal bagi setiap individu. Dalam hal ehwal berkaitan muamalah pula disyariatkan hukum hakam berkenaan jual beli dan dalam hal jinayat pula disyariatkan qisas, diyat dan sebagainya (al-Syatibiy 1997).

Sementara itu, elemen yang digunakan bagi mengukur kualiti hidup rakyat Malaysia adalah berdasarkan kepada Indeks kualiti hidup. Berdasarkan Indeks Kualiti Hidup (1999), Konsep kualiti hidup mencakupi perubahan dalam sesuatu masyarakat dan sistem sosial daripada keadaan yang dianggap tidak memuaskan kepada keadaan yang lebih baik dan memuaskan. Justeru itu, kualiti hidup bukan sahaja mencakupi pembangunan ekonomi bahkan meliputi juga aspek-aspek lain seperti sosial, psikologi, kebudayaan, politik dan alam sekitar. Berdasarkan itu, kualiti hidup di Malaysia ditakrifkan sebagai merangkumi kemajuan diri, gaya hidup yang sihat, akses dan kebebasan memperolehi pengetahuan serta taraf kehidupan yang melebihi keperluan asas individu dan memenuhi keperluan psikologi untuk mencapai tahap kesejahteraan sosial yang setanding dengan aspirasi negara.

Dalam mendepani arus pembangunan negara selari dengan pembangunan modal insan Indeks Kualiti Hidup Malaysia (IKHM) dirangka untuk mengukur perubahan dalam kualiti hidup. IKHM merupakan satu pengukuran komposit berdasarkan sepuluh bidang yang terpilih iaitu:

1. Pendapatan dan pengagihan
2. Persekitaran kerja
3. Pengangkutan & komunikasi
4. Kesihatan
5. Pendidikan
6. Perumahan
7. Alam sekitar
8. Kehidupan keluarga
9. Penyertaan sosial
10. Keselamatan awam.

Kesemua bidang IKHM yang terdiri daripada 10 elemen sebagaimana yang disenaraikan di atas tersebut dianggap penting untuk mencapai kesejahteraan dan kualiti hidup masyarakat. Elemen-elemen yang dinyatakan adalah berkait rapat dan mempunyai hubungan di antara satu sama lain. Bagi mencapai dan melahirkan kehidupan masyarakat yang berkualiti, kesepuluh elemen yang dinyatakan di atas perlu dititikberatkan dalam usaha ke arah negara yang cemerlang, gemilang dan terbilang.

4. Kesimpulan

Secara kesimpulannya, berdasarkan kepada kaedah dan konsep yang telah dinyatakan bersandarkan kepada prinsip Islam dan juga konvensional, kaedah yang boleh dirujuk dan digunakan bagi mengukur kualiti hidup asnaf fakir dan miskin ialah bersandarkan kepada konsep masalah daruriyyat. Di samping itu, teori yang telah dikemukakan oleh Abraham Maslow melalui teorinya dan juga Indeks Kualiti Hidup Malaysia dijadikan sebagai rujukan dalam mengukur kualiti hidup asnaf fakir dan miskin. Justifikasi pemilihan konsep masalah daruriyyat antaranya ialah konsep yang dikemukakan adalah mencakupi elemen-elemen asas keperluan seharian berlandaskan syariat. Jika dilihat, Islam merupakan agama yang syumul yang mencakupi pelbagai aspek kehidupan. Jika dilihat secara umum, ketiga-tiga konsep, teori dan kaedah yang dinyatakan mempunyai persamaan antara satu sama lain walaupun tidak sama secara sepenuhnya.

5. Rujukan

- Abraham H, Maslow. (1954). *Motivation and Personality*. Harper & Row Publisher
- Aceleanu MI. (2012). Link Between education, employment and quality of life, the case of Romania, *Management and marketing challenges for the Knowledge society*. 7 (4), 717-730
- Al-Syatibi & Abu Ishak. (1991). *al-Muwafaqat fi Usul al-Syari'ah*. Beirut: Dar al-Kutub al-'Ilmiah
- Costanza R, et.al (2007). Quality of life: An approach integrating opportunities, human needs, and subjective well-being. *Ecological Economics*, 61, 267-276
- Giambona F, Porcu M & Sulis I (2014). Does education affect individual well-being? Some Italian empirical evidences. *Open Journal of Statistics*, 4, 319-329.
- Nuruddin Mukhtar. (2000). *'Ilm al-Maqasid al-Shari'ah*. Riyadh: Maktabah al-Abikan
- Nor Nazimi Mohd Mustaffa, Jaffary Awang & Aminudin Basir@ahmad. 2017. Teori Maslow dan Kaitannya Dengan Kehidupan Muslim. *Jurnal Hadhari*. 9 (2). (2017) 275-285. Retrieved September 21, 2018 from e journals.ukm. my/jh
- Musliha Salma Mohd Radzi, Rohana Hamzah & Amimudin Udin (2010). Menyelesaikan masalah akhlak pelajar: Analisis penerapan kemahiran generik dalam amalan pendidikan. *Journal of Edupres*, 1, 223-229
- Ross CE & Willigen MV. (1997). Education and subjective quality of life. *Journal of Health and Social Behavior*, 38(3), 275 – 29
- Wan Maznah Wan Harun, Azahan Awang & Shamsuddin Man (2016). Kualiti Hidup dan tahap pendidikan isi rumah di pinggir bandar di Malaysia: Satu penerokaan 129 isi rumah di Mukim Rawang II, Selangor. *Malaysian Journal of Society and Space*, 8,

eISSN 2948-5045

